

656

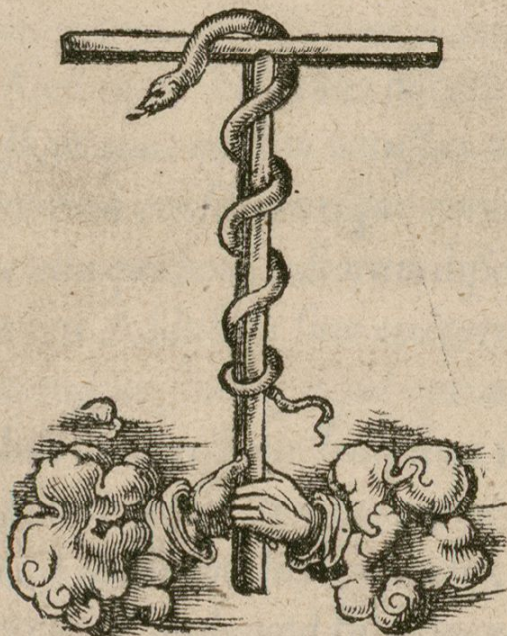
ORATIONES TRES. PARIS 1544.

VCM 8= 6563

6563

☞ Tres orationes

A TRIBVS LIBERALIVM
DISCIPLINARVM PROFESSORI-
BVS PETRO RAMO, AVDOMARO TALAEQ,
Bartholomeo Alexandro Lutetiae, in gymna-
sio Mariano habitae, & ab eorum discipulis
exceptae, Anno salutis 1544. Pri-
die Nonas Nouembris.

Apud Iacobum Bogardum sub insigni D.
Christophori, e regione gymnasiij
Cameracensium.

BIBLIOTHEQUE
de

ME COUSIN

6563

200 Tics orationes

A. T. R. I. V. S. I. L. D. E. R. A. L. I. V. M.

P. R. O. F. E. S. S. O. R. I. S.

A. T. R. I. V. S. I. L. D. E. R. A. L. I. V. M.

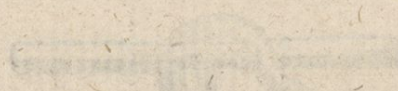
P. R. O. F. E. S. S. O. R. I. S.

A. T. R. I. V. S. I. L. D. E. R. A. L. I. V. M.

P. R. O. F. E. S. S. O. R. I. S.

A. T. R. I. V. S. I. L. D. E. R. A. L. I. V. M.

P. R. O. F. E. S. S. O. R. I. S.

Apud Jacobum Bogardum sub insigni D.

Christophori, regium Gymnasii

Canonicus

ORATIO AVDOMARI TALAEI.

I quis vestrū (auditores) fortè miratur,
 S me tot annos in his leuioribus artiū studiis
 ita versari, vt ad grauiores vel medicorum,
 vel Iurisperitorum, vel Theologorum disciplinas
 tardius accedere, atque aspirare videar, quàm vel
 ætas mea, vel communis hominum cōsuetudo ferat,
 is si mei consilij causam, rationemque cognouerit,
 vnà & quod facio, vt spero, probabit, & in his pro-
 fectò laboribus voluntatem nostram minimè repre-
 hendēdā putabit. Cū duo socij, & mecum summa
 necessitudine coniuncti Petrus Ramus, & Bartho-
 lomeus Alexander hoc anno docere constituissent:
 factum est, vt quos mecum vetustas amicitiae, consen-
 sus voluntatum, consiliorumque omnium coniunxis-
 set, eos ne vlla quidem studiorum dissimilitudo distra-
 here potuerit. Adductus sum amicorum exemplo, ve-
 teri consuetudine, studio, atque optima voluntate, vt
 cum duobus amantiſſimis fratribus meis incundam
 publici muneris societatem putarem. Quòd si hanc
 causam tam idoneam, tam grauem, tam honestam
 non haberem, & si id quod facio mereipublicae caus-
 sa facere profiterer: vt communibus studiis Acade-
 mia propè conuulsa suis sedibus Lutetiae restituere-
 tur: quis tandem esset qui meum factum, consiliūve
 reprehenderet? permotus, attonitus, perturbatus a-
 cademiæ populus non accepta iidem calamitate, sed

metu proximæ calamitatis penè nobis in gymnasiis solitudinem reliquit. bellorum metu Parisienses musæ impendentibus incommodis, & difficultatibus perterritæ siluerunt: bellorum metu aliam penè sedē ad constituendas suas fortunas disciplinæ quæsiuerunt. in hac tanta nostri ordinis offensione, perturbatione literarum, iactura temporum cū hoc vnū tot incommodis remedium esse arbitrarer, vt homines non inertissimi hanc causam publicam susciperent, fateor me ad eam partem recreandæ Reipub. accessisse, quæ fidem, studium, diligentiam professorum magnopere postularet.

Et quoniam video laboris, & industriæ causam mihi vobiscum esse communem, primū de me, & præceptoris, tum de vobis ipsis, & discipulorum officio dicam, vt meæ, vestræque partes, quæ seiunctæ esse non possunt, vnā atque eadem oratione declarētur. Intellico (auditores) magnum quiddā & graue esse onus atque munus suscipere & profiteri se ab ingeniosis & vigilantibus adolescentibus in publicis scholis, de disciplinis humanitatis esse audiendum. Etenim qui tantam rem sustinere possit, oportet eū & virtute & doctrina et diligentia præstare: quæ tria è tam multis hominum milibus, in paucis vix singula reperiuntur. præclare quidem Homerus, vt cætera, sic excellētis doctoris Ideam nobis proposuit Phœnicem illum à Peleo patre Achilli iuueni comitem, datum, actorem rerum oratorem verborum, industrium

dustrum, ac diligentem principis moderatorem: à quo nescias vtrum melior tantus ille vir, an sapientior, an omnibus in rebus exercitior effectus fuerit. Virtus igitur & eruditio, & industria in idoneo doctore, non improbitas, ignorantia, desidia requiri solet. Ac cùm de Magistris homines inter se colloquuntur, de improbo sic agunt: hic non solum corruptus, sed etiam corruptor adolescētiae tam exemplo, quàm peccato nocet: de indocto, caue huic tuos liberos committas, caue credas: discipulos enim suos non erudire, sed infatuare tantummodo nouit: de pigro autem, ac desidioso: huius industriam non nouimus, laboris specimen nullum vidimus, nescimus quis sit. At verò quem bonum, quem doctum, quem diligentem cognoscunt, amplectuntur: hic à nobis, inquirunt, est omni ratione retinendus: quid enim facere sapientius possemus ad tuendam nostrorum liberorum institutionem? melius ad augendam familiæ gloriam? sanctius ad domesticæ virtutis amplificationem? Etenim si petulans fuerit nostra iuuentus, eam cùm præceptis, tum exemplis optimis refrenabit: si rudis elegantia doctrinæ limabit, si tarda vigiliis excitabit. His igitur modis cùm vsitata hominū de præceptoribus iudicia fiant, est illud credo obscurum, quam graue atque arduum sit, magnitudinem ac difficultatē huius prouinciæ ingenio, facultate, studio sustinere. Putāsne te posse à discipulis rationem vitæ reposcere, qui non possis reddere tuæ? Pu-

tāsne posse, cū sis ignarus dialecticæ virtutis, ru-
 disque in dicendo, sententias Poëtarum, Oratorum,
 Historicorum, Philosophorum iudicio distinguere,
 locis accommodare, idonea oratione explicare? Pu-
 tāsne etiam dum te omnia scire existimari vis, nullū
 autem veræ doctrinæ exemplum præstiteris, nun-
 quam oraueris, nunquam carmen vllum scripseris,
 nūquā vllū authorē ordine, iudicioq; explicaueris,
 sed arrogāti persuasione tibi primū, deinde tuis im-
 posueris, putas, inquam, te veri præceptoris officio
 satisfacere? Putāsne si vulgo ab aliquot imperitis, &
 opinione stulta deceptis dicatur: hic vir est multæ
 lectionis, corrigit & emendat multos locos, cū tu
 tamen permisceas & depraves omnia, te præclare
 ad dicendum instructum accedere? Magna sunt ea
 quæ dico, mihi crede, præceptor dicenda, demonstrā-
 da, explicandaque sunt ornatè omnia: perficiendum
 est, vt adolescētes te nō solum audiant, verumetiā vt
 studiosè, & utiliter audiant, & ea quidem dicentē,
 facientemque audiant, ac videant, quæ iuuenilis æ-
 tatis institutio requirit. non enim contemnendo elo-
 quentiam, cuius vsum nullum tenes, sed exercendo,
 exprimendoque discipulos tuos disertos, & eloquē-
 tes efficies. Dicet aliquis: quid? ergo hæc in te sunt
 omnia? vtinam quidem essent, verum vt esse possint,
 quotidie magno studio est elaborandum, vt si non fu-
 erit, ea quam descripsimus, quamque animo tene-
 mus doctoris perfectio, at conatus tamen atque ad-
 umbratio

umbratio: nō assequimur, at quid sit optimum videmus, neque enim de nobis dicimus, neque est quod dicere possemus, neque si esset, diceremus. Atque idcirco eas leges optimi præceptoris mihi præscribo, ut cū intelligam notum vobis omnibus esse, quibus modis me regere, ac conformare debeam, diligentius accuratiusque vobis industriam meam probare studeam: præsertim cū tot iudices, tam instructos, & paratos ad intelligendam, deprehendendamque culpam mihi ipse sponte proposuerim: quem in publicis studiis amorem quis in nobis reprehendat? præsertim cū sit præclarum omnes suas curas, vigilias, cogitationes ad reipublicæ dignitatem referre: præclarum multos sibi mortales immortalibus beneficiis obligare: præclarum sapientiæ studia cum plurimis hominibus ita communicare: ut quò maiores processus in ea largitione feceris, eò maiores, & vberiores fructus consequare. Dissimilis est enim largitio pecuniæ, & sciētiae. Nam pecuniam qui dedit, non habet, & qui multum dedit, multum de suo detraxit: scientiam verò & qui dedit, habet, & qui multum dedit, in eo quod multum dedit, sibi maiorem cumulavit. Quare cū sentiam, quàm nihil, aut parum ingenio possim, quàm infæcundus sim, & inanis literarum, ut animum locupletiolem reddam, libenter hanc liberalitatem industriæ, quantulacunque est, apud vos exerceo. Sed mea causa sit hætenus expedita, videamus deinceps quæ sint partes vestrae, & ea.

& ea quæ separari non possunt, eadem oratione com-
 plectamur. Duas res à vobis literæ postulant, amo-
 rem, & laborem. Amor magnum est ad omnes res ge-
 rendas incitamentum: amore prædæ venatores fe-
 ras lustris omnibus, & cubilibus persequuntur: amo-
 re pecuniæ mercatores fluctus maris, & tempesta-
 tes maximas subeunt: amore dominandi principes
 armis inter se dimicant: quòd si prædæ, pecuniæ, re-
 gni cupiditas, quæ præter naturam est, tantum va-
 let ad animos nostros excitandos, quantò magis a-
 mor doctrinæ, qui proprius est hominis, hominē ad se
 inuitare, vel potius rapere debet? quàm volumus
 licet nos amemus, tamen nec velocitate ceruos, nec
 robore leones, nec calliditate vulpes, nec denique
 nativo, ac familiari, tuendæ naturæ sensu, sed hac vna
 re quòd trahimur, & ducimur ad cognitionis, & sci-
 entia cupiditatem, omnes pecudes, belluasque supe-
 ramus: eaque cupiditas non recepta, sed innata, nec
 extrinsecus ad nos delata, sed in animis, sensibusque
 nostris penitus infixæ atque impressa est. Verum vt
 ingenij stimulus est amor, sic amoris labor, labor in-
 quàm, rerum effector optimus, qui cum duobus offi-
 ciis constet in vobis, vno audiendi, altero commen-
 tandi: audire quidem ad comparandam prudētiam,
 & eloquentiam multum vtile est, sed multo vtilius
 audito præceptore, quotidie aliquot horas in exer-
 citatione dicendi, & scribendi ponere, & virtutes
 excellentium hominum scriptis consignatas, propo-
 sita

sita sibi quæstione effingere, quemadmodum hodie-
no die multis locis huius orationis quam pronun-
cio, conatus sum vestigia Ciceronis in Diuinatione
cōtra Cæcilium persequi. nisi fortè putamus egre-
gium quempiam Musicum fore, qui cum canendi stu-
dio teneatur, multos præstantissimos cantores, ci-
tharædos, tibicines, diu multumque audiat: ipse ve-
rò nullum periculum suæ artis faciat: nullū concen-
tū edere, nullā citharam pulsare, nullam tibiā in-
flare incipiat. an quod ad commemorandum est ho-
nestius, id ad faciendum videri non debet vtilius?
vtra igitur oratio honestior? an, vocem doctōris li-
benter audio sed reliquum scribendi, & dicendi la-
borem, quòd multas molestias habet, penitus abii-
cio, an, non solū aures ad audiendum, sed linguam
quoque ad dicendum, & manum ad scribendum ex-
erceo? dubitare quisquam potest quin sit melior, &
vtilior cum auscultatione frequens, & assidua com-
mentatio, quàm sine commentatione segnis & desi-
diosā auscultatio? Quamobrem (auditores) quod in
hac studiorum communicatione fieri necesse est, ho-
dierno die, & ad leuandam laborantis huius Aca-
demiæ perturbationem, & ad augendā vestræ glo-
riæ dignitatem, consentite nobiscum, & conspirete.
A nobis nonnullos obsides habetis, quos tueri, con-
seruare, recuperare non desinemus: habetis trium
coniunctissimorum hominum in æqualitate frater-
na conspirantem consensum: habetis aliquam, licet

BARTHOLOMEI ALEXANDRI

exiguam diligentiae nostrae existimationem sudore, labore, vigiliis collectam: date nobis mutuos fideiussores amorem, ut velitis, laborem, ut possitis huius foederis societatem conseruare: vobis (nisi consilium ac voluntatem graues casus impediunt) animum, & industriam meam hoc anno probare conabor, neque Poetas modò, & oratores, sed etiã Philosophos, imprimisq̃ Aristotelem de moribus disputantem propediem vobis interpretabor: vos ne vestrã causam tam nobilem, tam illustrem, tam honestam contempsisse, ac pro nihilo duxisse videamini, etiam atque etiam prouidete.

ORATIO BARTHOLOMEI ALEXANDRI.

V Idebor fortasse vobis ineptè facere (auditores) qui cùm nulla vobis commendationis cuiusquam ratione sim cognitus: audeam tamen in hunc locum doctissimis præceptoribus vestris celebratum ascēdere: præsertim cùm nullo modo sim cum his, qui ex hoc loco dicere consueuerunt, vel ingenio, vel doctrina, vel diligentia comparandus. Veruntamen vetus amor & antiqua mihi cum illis familiaritatis consuetudo, me licet formidantem, ac multum repugnantem impulit, ut secundarias aliquas operas communibus vestris studiis præstarem: ut cùm iampridem illa quæ celebrãtur

tur

tur in amicitia τὰ τῶν φίλων κοινὰ inter nos multum
 valuisse, studij item & laboris communione & so-
 cietate confirmarentur. Itaque cū alter sibi philo-
 sophicas, alter mathematicas, vterque etiam rheto-
 ricas exercitationes assumpsisset, grāmaticas Græ-
 cæ linguæ meditationes mihi tradiderunt: non quod
 hac vnare, sicut cæteris omnibus, satisfacere abundè
 non possent, sed vt hac vna cura nobis commissa, co-
 piosius & abundantius in muneribus suis vobis ad-
 essent. Ponam itaque brevis admonitionis loco, quæ
 de Græcarum literarum studio, & doctrina linguæ
 illius studiosis proponenda existimaui: profcrāmque
 primū in medium clarissimorum & doctissimorum
 hominum authoritates & testimonia, qui Latinas li-
 teras cum Græcis coniungendas esse putauerūt. de-
 inde quæ sint in Græcis literis vtilitates, quot per-
 spexisse nobis licuerit, explicabo. Atque in hac do-
 ctrinæ contentione duo illa facundiæ Romanæ lumi-
 na Ciceronem & Quintilianum satis idoneo nobis
 testimonio futura arbitror, quibus credamus. Audia-
 mus igitur primū Marcum Tullium de se memo-
 rantem, quemadmodum Græcas literas eorum consi-
 lio primū cognouerit, quorum authoritate conti-
 nebatur: Equidem memoria teneo pueris nobis pri-
 mum Latinè docere cæpisse L. Plotium quendam: ad
 quem cū fieret concursus, quod studiosissimus quis-
 que apud eum exerceretur, dolebam idem mihi non
 licere: continebar autem doctissimorum hominū au-

thoritate, qui existimabant Græcis exercitationibus ali melius ingenia posse. Hoc de se scribit ad M. Tici-
 ciniũ (vt Suetonius autor est.) Vnde agnoscimus, &
 quid Ciceronis præceptores, & quid Cicero ipse
 iudicauerit. Quanquã nihil aliena interpretatio-
 ne nobis hic opus est. Nõ enim solum Cicero gloria-
 tus est se Latina cum Græcis iunxisse cùm in philo-
 sophia, tum in dicendi exercitatione, sed idem bonus
 & parens, & præceptor filium suum vt idem face-
 ret, sæpius hortatus est. Sic enim Officiorum primo
 ait, Vt ipse ad meam vtilitatem semper cum Græcis
 Latina coniunxi, neque id in philosophia solum, sed
 etiam in dicendi exercitatione feci: idem tibi censeo
 faciendum, vt par sis in vtriusque orationis faculta-
 te. Et filius in patris Oratoriis partitionibus, hunc
 paternæ institutionis fructum testatur, cùm ait, Stu-
 deo mi pater Latinè ex te audire, quæ mihi tu de ra-
 tione dicendi græcè tradidisti: & paulopost, Vis ne igi-
 tur vt tu me Græcè soles ordine interrogare: sic ego
 te vicissim eisdem de rebus latinè interrogem? Quæ
 nobis aperte declarant Ciceronem patrem, filiumque
 Græcas literas cum Latinis coniuncto studio coluis-
 se. Audiamus deinde alterum illum (quem proposui-
 mus) magistrum, quid ait? à sermone Græco puerũ
 incipere malo: quia latinus, qui pluribus in vsu est,
 vel nobis nolentibus se perhibet: simul quia discipli-
 nis quoque Græcis prius instituendus est, vnde &
 Latina fluxerunt. Sed idem gravissimus author iu-
 bet nõ

bet non longè latina subsequi, vel potius simul ire: ut cùm æquali cura linguã utrãq; tueri ceperimus, neutra alteri officiat. Quare quoniam coniunctionẽ istam tantis viris, & tam probatis authoribus placuisse intelligimus: dicendum est (quoniam me secundus locus orationis admonet) de rationis huius utilitate, quæ tanta est, ut quicquid Latini in omnibus artibus habeant, id à Græcis acceptum dissimulare non possint. Hinc enim humanitas, doctrina, religio, fruges, iura, leges ortæ, & in omnes terras distributæ putantur. Grammatica non solum prius fuit in honore apud Græcos, sed quacunque ratione fieri potuit, Latinis cõmodavit. Orthographia certas quasdam literas. Quomodo enim Zephyros, Harpyas, Xistos diceremus si ζ, υ, ξ, literas nobis Græci denegēt? Etymologia innumerabiles voces, unde Grammatica, Dialectica, Rhetorica, Arithmetica, Musica, Geometria, & innumera id genus vocabula profluxerunt. Vocum item declinationes latinis, & inflexiones mutuo permultas dedit. Quis enim Græcè non eruditus casus illos intelligit? -Thesæa Pyriothūq; -Orphei Calliopeiæ, -Androgeo galeã. -Pãthu quẽ prendimus arcẽ. -illum venerande Melampu. Et illa Terentiũ, Græca Menandrũ, Græca Apollodorũ. Quinetiam Cicero græcis permultis dictionibus usus est quasi aut planè Latinis, aut certè cõmunibus: cuiusmodi sunt peristroma gynecæum apotheca, secunda Philippica, symphoniaci serui, prima in Verrem,

symphoniaci adolescentes septima. Scribitur Heraclio dica quarta, Xystus & Troica tēpora pro Troianis de cl. orat. syngrapha p Murena, acroama pro Archia, diploma in Pisonem, bibliotheca in Topicis, hypodidasculus nono epistolarū, physiologia & monogrammi dñ de natura deorū, ephemeris pro Quintio, Gaza secundo officiorum, & in Verrem lectica octophoro vehebatur, & secundo epistol. ad Q. fratrem, Macherophoris centum sequentibus: Caesar etiam in quarto de bello gallico, ephippiatos equites dixit: cuiusmodi vocabulis latina lingua plena est, quæ longissimum sit recensere. Iam uero Syntaxis latina coniungendarum vocum rationem suā saepe deserit, græcam sequitur, quo ex genere sunt illa Ciceronis, mihi probatur, magnā partē ex iambis nostra cōstat oratio: & illa Vergilij: -cætera Graius: &, Os humerosq; deo similis. Quod autē ad prosodiā attinet. quantū utilitatis ad tonos, spiritus, passionēque nostrarū syllabarū Græcos attulisse putatis? Itaque dissimulandum non est, quod negari nō possit, sed præ nobis ipsis ferendum, latine loquendi leges à Græcis accepimus. Graiis (inquit Horat.)

Ingenium, Graiis dedit ore rotundo

musa loqui

Ac ne quis fortē id solū de grammaticis credat, eloquentia ex iisdem fontibus tota manauit. Illinc sunt tropi, illinc omnes figuræ sentētiarū et verborū, quæ vnde prodeant, satis suis nominibus produnt, illinc sunt oratores Romani, qui eloquētiā Græcis acceptam referunt. Nam Marcus Tullius ab ineunte æ-

tate ad præturam vsque (vt Suetonius ait) sæpius Græcè declamitauit, quàm Latinè. Et de seipso in Claris Orat. loquitur: Commentabar declamitans (sic enim nunc loquuntur) sæpe cum L. Pisone, & cū Q. Pompeio, aut cū aliquo quotidie: vel quòd Græca oratio plura ornamenta suppeditans, consuetudinem similiter Latinè dicendi afferebat: vel quòd à Græcis summis doctōribus, nisi Græcè dicerē, neque corrigi possem, neq; doceri. Idemq; summorū oratorum Græcas orationes latinis verbis explicandas cē fuit. Sic enim primo de Oratore per Crassum loquitur: Postea mihi placuit, eoq; sum vsus adolescens, vt summorum oratorum græcas orationes explicarem: quibus lectis hoc assequebar: vt cum ea quæ legerem Græcè, Latinè redderem, non solū optimis verbis vterer, & iam vsitatis: sed etiam exprimerem quædam verba imitādo, quæ noua nostris essent, dūmodò essent idonea. Et cū se totum ad imitationem Græcorum cōtulisset, effinxit, vt Fabius ait: vim Demosthenis, copiam Platonis, suauitatem Xenophontis, iucunditatem Isocratis, diuinitatem Theophrasti immortalis ingenij beatissima vbertate. Omitto Latinos Poëtas à Græcis omnia mutuatos esse. Terentium à Menandro, Vergilium à Theocrito, Hesiodo, Homero: Horatium à Pindaro. Taceo à Græcis poëtis copiā verborum, varietatemq; orationis petendam esse: quod monet idem Horatius:

Vos exemplaria Græca

Nocturna versatæ manu, versate diurna.

Doleo

Doleo quòd in Dialectica ratione differendi non plus veræ laudis Græcis tribuere possim, quàm Sophisticæ cōfusionis. Phisica verò & medicina & mathematica, si non inuenta à Græcis, saltem exculta, & memoriæ prodita sunt, à quibus Latini has disciplinas mendicare coacti sunt. Quid cōmemorē sacras literas, & earum tam multos interpretes nisi Græcè intelligi non posse? Denique ne plura singulatim tractem, sed paucis vniuersa complectar, nullū genus doctrinæ Græcis literis vacare potest: vt non immerito Quintilianus Græcæ linguæ Latinam simiam, Budæus discipulam appellasse videatur, & veteres Latini, qui laude literarū excellere cupiebant, incredibili studio accensi, vel in Græciā Romanauigarent, vel è Græcia Romā magistros eruditos accerserēt: et hic nostris beatissimis seculis nemo ferè laudis cupidus, nō sibi ad discēdas Græcas literas omni studio enitēdū arbitretur. Quamobrē cū ex Græcorū scriptis & institutis, omnis doctrina liberalis, omnis sermo elegās sumatur, cū varietas tāta sit artiū, vt nemo sine Græcæ linguæ instrumēto ad vllā scientiā satis ornatus possit accedere, cumq; à Petro Ramo, et Audomaro Talæo diligētissimis & doctissimis præceptoribus vestris, laborum coniunctione sociis, amore verò fratribus meis, magnos fructus (sicut antea percepistis) sitis percepturi: laborandū quoq; nobis erit, vt neq; vos operæ nobis traditæ, neque me industriæ vobis tributæ pœniteat.

O R A -

ORATIO PETRI RAMI.

Odierno die fratres nostros (auditores)
H Audomarum Talæum, & Bartholomeum
 Alexandrum de studio, atque amore erga
 vos suo dicentes, audiuitis: puto nunc vos expecta-
 re, ut de meipso quoque aliquid postremo loco dicā:
 ut quēadmodū illi in hoc publicæ professionis quasi
 theatro personarū suarū argumēta vobis exposue-
 runt: sic ego quas partes agā, quā expectationē ve-
 strā esse cupiā, exponā paucis: et desideriis animisq;
 vestris satisfaciā. Meministis enim ex oratione Au-
 domari Talæi gratiam industrij præceptoris inge-
 niosē, & eleganter esse propositam: definitamq; ve-
 stri laboris vobis esse metā: cognouistis deinde Bar-
 tholomei Alexandri plenam humanitatis & verā
 doctrinā de Græcarum literarum studiis industriam:
 coniunctamque utriusque ad inflammandos amore
 virtutis vestros animos diligentem cohortationem
 & honestam, quæ quoniam non præteruolauit au-
 res vestras, sed penitus in sensibus & animis insedit:
 ut multò plus ex illis recordatione voluptatis, quàm
 ex vlla admonitione nostra capere possitis: tantò sci-
 licet extremus hic perorandi locus mihi difficilior re-
 linquitur. Veruntamen quoniam officij nostri reddē-
 da ratio est, in communi ardore ac studio versandum
 mihi potius Diogenis more dolium aliquod est: quàm
 ut dissimilis eorum fuisse videar. Quid ergo? quæ tuæ

partes erunt? Dicam primùm quæ sequenda docendaque mihi proposui: deinde si quid sententiæ nostræ contrarium esse videbitur, id breuiter quale sit, explicabo. Summam igitur (quod vos animo complecti memoriaque potuistis) fratrum nostrorum in exponenda, formandaque styli & orationis elegantia alacritatem excitatam perspicio: huius me laboris non solum participem sed authorem, amplificatoremque esse cupio: itaque cum Rhetoricis illis eloquentiæ studiis altiora paulò, grauioraque Mathematicarum artium studia libenter adiungo: eumque campum mihi concedi maximè gaudeo, ubi si nulla virtus doctrinaque nostra, at certè egregia ad benè de vestris commodis merendum voluntas possit excurrere. Etenim cum varia sint nobis auditorum ingenia, aliaque molliora delicatioraque, alia firmiora & robustiora, turpe & absurdum esse arbitrarer præceptoris diligentiam naturæ, ac voluntati vestræ non respondere. Est enim doctoris intelligētis (vt ait Cicero) videre quod ferat discipulum natura sua quemque, & ea duce videntem, sic instituere vt Isocratē in acerrimo ingenio Theopompi, lenissimo Ephori dixisse traditū est, alteri se calcaria adhibere: alteri frenos. Quare grauis est illa mihi pueri de præceptore conquerentis oratio: Nescio quid hic cogitet magister: an pueros existimat ilicò fieri senes? loqui nescimus, balbi sumus: dicendi, scribendi exercitationem petimus: at hic præceptor egregius aut oblitus, aut fastidiosus puerilis

puerilis huius professionis atque disciplinae de rebus nescio quibus quotidie nobis audiendus est, quibus sibi placet, nobis nihil prodest: quæ cum puer ille curæ diligentiaque tuæ commissus, conquestus fuerit: poterisne aut tam inhumanus esse, ut iustissimam querimoniam contemnas? aut tam sceleratus, ut generosæ indoli immaniter obsistas? non arbitror esse ullius animi tantam perversitatem, dabimus igitur imbecillioribus illis stomachis necessario, primum Terentij domesticum & familiarem sermonem, deinde paulò tamen lautioris condimenti eandem familiaritatem de Ciceronis epistolis apponemus: postremo si avidiores ad has epulas acciperimus, conquisitas omnis elegantiæ suavitatisque dapes de poetis & oratoribus licet effudamus: At cum huic parti vestrum satisfactum abundè fuerit, veniet è grandioribus illis prætextatis & barbatis vnus, qui nos desipere dicat, & nimis nescio quo concionario populo delectari, omne nostrum studium in puerili & penè ludicra exercitatione consumi: & nos in circulo aliquo iracundius & infensius obiurgabit atque irridebit. Hiccine vir est ob cuius vnus ingenium tanta togatorum sapientum trepidatio, tantus timor, terrorque esse debuerit? quem vindicem publicæ commoditatis, ultorem miserorum & afflictorum studiorum, veteris & antiquæ consuetudinis assertorè fore putauimus: vidēsne tu illum tanquam sydere aliquo percussum? tristem? demissum? iacet, diffidit: abiecit

*hastas: Enimuero vbi est impetus ille ad dialecticā,
reliquasq; philosophiæ partes excitatæ cupiditatis?
vbi est ardor ille accēsi atq; inflāmati ad mathemati-
cas artes animi? refrixit: conglatiavit: illicet: ab eo
deserti contēptiq; sumus. Serpit hic sermo & rumor
quorundā discipulorū nostrorū, quorum voce si mihi
liceret nō cōmoueri: si nulla ignauiæ nota, nulla iner-
tiæ turpitudine, nulla inhumanitatis culpa suscipere-
tur, liceret nobis in priori institutione permanere:
sin autē ignauiam fuga laboris, inertiam repudiatio
doctrinæ, beneuolorum neglectio improbitatem co-
arguit: nimirum hæc querimonia est eiusmodi: quā
nec diligēs, nec industrius, nec officiosus præceptor
deserere possit. Huic itaque ætati, his ingeniis inser-
uiendum est: & nostri laboris aliquid est impertien-
dum. De philosophia autem finite me (sicut orato-
res & poëtæ solent in obruenda tristis & mæstæ rei
cogitatione) dolorem meum potius quàm vestrum, do-
lorem quidem grauissimum acerbissimumque, verum
(vt dixi) dolorem meum potiusquam vestrum silen-
tio præterire: Horatianumque illud leuandi conso-
landique animi gratia in memoriam reuocare,*

*Inter spem curamque, timores inter & iras,
Omnem crede diem tibi diluxisse supremum,
Grata superueniet, quæ non sperabitur hora.*

*De mathematicis autē nunquàm cupidius quicquā
expetetur: quàm cupimus & optamus præstare:
ergo quamprimum ad nobiles illas contemplationes
adeamus: mathematicas artes inuisamus: & animis
(quo-*

(quorum sunt liberae cogitationes) velut praesentes
& expositas intueamur: Vt si quis hospes & ami-
cus nunc primum Lutetiam venisset, Parisiensisque
palatii fama ac celebritate commotus, visendi cogno-
scendi que loci gratia comitem te sibi rogaret: dedu-
ceres in omnes eum regiones, aditus, vestibula de-
monstrares: ingentia illa marmorearum ambulationum
spatia vna conficeres: statuas regum, tabernas causi-
dicorum, distincta locis pro causarum generibus tri-
bunalia: inauratam summorum iudicum aulam, regium
illud augustae religionis sacellum: caetera que loci il-
lius miracula spectanda proponeres, & de singulis
rebus interroganti dubitanti que responderes: Ita
quoniam me comitem hospites videlicet amiciq; de-
legistis: per quem Mathematicarum basilicarum o-
pes, diuitias que vobis exponi declarari que velletis:
agite vultis ordiamur ab initio, & progrediamur ad
extremum? sic opinor: En igitur primo introitu dextra
sedet Arithmetica iucundissima numerorum subtili-
tate comitata, alij enim dispersarum additione rerum,
compositarum subductione alij, alij multiplicatione
singularum: vniuersarum diuisione alij eximium quod-
dam opus intexunt, expoliunt que, alij comparationes
inter se, tum maiorum cum minoribus, tum parum cum
vtrisque collatas expediunt: similitudinum habitus
alij coniungunt: differentias alij dissimilitudinum di-
stingunt. Hic mihi tacitos & iucundos animorum mo-
tus sermones que audire video: Dic per ego te deos.

oro hospes optime, quis hominum opera tam excellentia fingere potuit? primi inquā, homines illi propagatores generis humani Adamus Sethus, Enus Noëus inuenisse: excoluisse Græcæ gentis quidā viri sapientes Pythagoras Archytas, Timæus existimantur. Verū diutius hīc immoramur. En sinistra nobis est Geometria, quæ mensuras pōdera que quātitatum nobis explicabit: hīc arcani linearum meatus acutissimis punctis notātur, hīc effugientes planorum recessus reprehenduntur, hīc coniugati solidorum complexus dirimūtur, eorumque omnium inter se affectiones, proprietates, proportionες expendūtur. Ec quod nam obsecro hospes charissime in figuris tam variis, tamque multiplicibus artificium cernimus? artificium, inquam, singulare: cuius non ex seriis studiis, sed ludicris oblectamentis opera, nisi certissimorum hominum fide traderentur: non facta, sed ficta viderentur: hominem vnum Geometricæ artis præsidio munitum maximo hostium, potentissimoque exercitui, parem esse, Marcellus mari Syracusas ingenti Romanorum manu obsidet: Archimedes geometra, multorum millium instar, vnus obsistit & Romanas naues alias trabibus ingenti pondere libratis deprimit: alias ferreis manibus per prorā sublimē raptas ī puppim demergit: alias oppositis impulsas tormētis præcipites in scopulos illidit: alias altius à mari catena suspensas huc atque illuc agit: & miserabili spectaculo disiectos prouolutosque

tosq; nautas deorsum affligit: soluit Marcellus nauale obsidionem, & terra Martē experitur: Archy- medes machinas cōuertit: trabes, saxa, moles, instru- mētis Geometricis in terrestres copias iaculatur: & incredibili fragore, tanquā tēpestate totā aciē pro- sternit: deniq; summis maximū imperatoris artibus, summis infinitorū hostiū viribus, geometra sedēs & quiescens nō solūm par, sed etiā superior est, vt non immeritō Marcellus Gygantum centimanorum fa- bulam in geometra illo expletam cum magna hostis gloria prædicauerit: quos homines, mortales Deus (vt de ventis Poëta noster ait,)

Ni faciat, maria ac terras cœlumque profundum
Quippe ferant rapidi secum verrantque per auras.

Hoc tam altæ reconditæque mentis acumen & tam immēsum speculandi thesaurum inter alios permul- tos minimum geometria possidet: quibus tamen om- nibus longē locupletiores sunt thesauri duarū (quæ supersunt) disciplinarum: quas si lubet vnā visamus. Musica notatis modulationum spaciis: distinctis so- norum, cōmatis: definitis sesquitonorum, ditonorum, diateffaron, diapente, diapason melodiis, variis- que variorum modorum fidibus, chordisque ve- lut Appollinem cum nouem musis cantātem repræ- sentabit. Astrologia nobis auream illam superiorum aulā, in eaque sanctissimū diuinitatisque plenissimū templum, licet æternis accēsum flammis, vix tamen ac ne vix quidem vel acutissimis oculis explicabiles
admira-

admirabilium rerum opes complexum errantiũ cõ-
stantiumque syderum tum regiones ac domos longi-
orum, breuiorum, rectarum, obliquarũ viarum tra-
iectionibus diuisas: tum cursus, recursus: ortus, oc-
casus, antecessiones, consentiones, progressus, digres-
sus, moras impetus: tum omnium ex disparibus in-
ter se motionibus discordia cõcordiaque suffciẽtes,
alendo tuendoque mundo vires, complexum: tem-
plum inquã nõ principis aut regis cuiuspiã sumptu,
sed omnipotentis Dei manu fabricatum demonstra-
bit. Quid est? Quid nos attonitos video? an, quem-
admodum solẽ intentis oculis diutiusferre non pos-
sumus: ita pulchritudine splendoreque tantarũ rerũ
cogitationes nostræ perstringũtur? & differendam
potius lætitiã mentis voluptatemq; putamus, quo-
niam tanta non possit vno tempore percipi? Ae-
quum porrò narras (hospes suauissime) & hunc no-
bis fœlicem fortunatumq; diem ducimus, quo licuit
nobis per te spectaculo tali frui. Et meũ quidẽ certè
animum admiratio non minor subiit reputantem
hominum (à quibus ista nobis tradita sunt) excel-
lentes diuinasque mentes: verissimasq; eorum lau-
des Nasonis carmine descriptas recordantem:

Fœlices animæ, quibus hæc cognoscere primũ

Inque domos superas scandere cura fuit,

Credibile est illos pariter vitiisq; iocisq;

Altius humanis exeruisse caput,

Non Venus & Vinum sublimia pectora fregit

Officiũue fori, militique labor

Nec

Nec leuis ambitio perfusaque gloria fuco,
Magnarumue fames sollicitauit opum.
Admouere oculis distantia sydera nostris
Aetheraque ingenio supposuere suo,

Sed de his, & toto instituto nostro satis. Respondendum nobis est ad ea paucis, quæ contra sententiam nostram dicuntur, & placandi quorundam animi sunt sine causa nobis (ne quid acerbius dicam) vehementius, quam par est, irati, quibusdã enim iudicio non animo peccare: quibusdam etiam flagitiose facere videmur, qui sacra profanis hoc modo misceamus, miserum me cum optimè cupiam, flagitiose facere coarguor? Deum optimum maximum imploro, oro, obsecro, ut quàm salutaria reip. consilia nostra sunt, tam grata certis hominibus aliquando possint esse. Coniungo cum sermonis orationisque studiis Mathematicarum artium studia, & coniungenda esse confirmo: quid tum? iuuentutem corrumpis alienis, & inusitatis studiis: immò verò & propriis & usitatis instituo, idque ne nouo exemplo facere videar, quod facio, omnium & temporum & hominum auctoritate confirmare, probareque possum. Exquiramus igitur si placet ex prima temporum hominumque memoria, quas olim disciplinas, quas artes pueri discebant: si reperiamus Mathematicas non modò primas inuentas esse: sed multa secula solas fuisse, quæ dubitatio poterit esse, quin hæ artes puerorum fuerint? At sacra Historia testatur multis ante terrarum inundationem temporibus inuentas & demonstratas fuisse. Gràmatica verò, Rhetorica, Philosophia recens admodum Græcorum inuentum est: Eripiemus igitur ea pueris studia: quæ puerorū

& prima studia fuerunt? & sola studia diutissime fue-
 runt? excitandi sunt, videlicet ab inferis veteres illi Græ-
 ciæ sapientes, atque philosophi, qui nos authoritate &
 gravitate præsentis ab errore deterreant, quasi non pleni
 sint huius consuetudinis atque sententiæ eorum sermo-
 nes atque libri, Plato vetat ne quis Academiam Geome-
 triæ expers ingrediatur, nec schola Philosophiæque Pla-
 tonis auditorem dignum putat, qui non antè mathema-
 ticas artes nouerit. Eandem scholæ gravitatem Platonis
 auditores sunt imitati, eorumque libri mathematicis &
 rationibus, & exemplis ita referti sunt, ut intelligi à ma-
 thematū imperitis nequeant: quare quodam tempore in
 vniuersa Græcia mathematicis artibus nihil illustrius
 fuit, nec qui nesciebat satis excultus ad philosophiæ stu-
 dium putabatur: Age verò ne vetera atque externa sem-
 per meditemur: Academiam nostram intueamur, quas le-
 ges erudiendæ iuuentutis à regibus nostris, quas con-
 formationes à Pōtificibus Romanis accepit? nempe quas
 olim Græcia sibi instituit, nec hodie Parisiis Academia
 legibus aliis instituta est, quàm quōdā Athenis fuerat.
 Testis est veteris Academiæ non exesa penitus imago,
 quæ religione sanctissimi iurisiurandi vetat ne cui-
 quam mathematicum ignaro docendi facultas permit-
 tatur. Testis est aliquot gymnasiorum institutio, quæ
 perpetuis stipendiis ornatos harum disciplinarum pro-
 fessores habet: Testis es denique Christianissime Rex
 Franciscus (quem honoris causa nunc appello) qui pro-
 pe intermortuam harum literarum gloriam, tanta libe-
 ralitate

ralitate excitandam, & pueris proponendam nunquam cogitasses, si iuventuti inutilem credidisses. Quare ne simus tam stolidè peruersèque amentes, & insani, ut innumerabilium seculorum morem, consuetudinem doctissimorum virorum, decreta Regum, instituta Pontificum contemnamus: eorumque sapientiæ nostram paucorum stultitiam præponendam putemus: At obstrepentem adhuc aliquem, & obmurmurantem video. Confunditur puerorum animus tanta literarum Latinarum, Græcarum, Grammaticarum, Rhetoricarum, Mathematicarum varietate, nec puerilis ætas potest vno tēpore tam diuersis studiis satisfacere: At in qua tādē ciuitate, aut apud quos homines ista disputātur? nempe apud eos, qui quæstionem istam mille ferè quingentis antè annis disceptatam, refutatam, derisam legunt atque audiunt, quid enim?

Quintiliane vage-

(Sic enim tecum Martiale nobis affari liceat)

moderatio summe iuuentæ,

Gloria Romanæ Quintiliane togæ.

Quid inquam? quam verè, quam grauiter hanc quæstionem refutasti? Sed non satis, ais, perspiciunt quantum natura humani ingenij valeat, quæ ita est agilis & velox, sic in omnem partem, ut ita dixerim, spectat, ut ne possit quidem agere aliquid tantum vnum: in plura verò non eodem die modo, sed eodem temporis momento vim suam impendat. An verò Citharædi nō simul & memoriæ & sono vocis, & pluribus flexibus seruiunt, cum interim alios nervos dextera percutiunt, alios læua trahunt, con-

tinent, probant, ne pes quidem ociosus certam legem,
 temporum seruat, & hæc pariter omnia. quid? nos agen-
 di subita necessitate deprehensi, nonne alia dicimus, alia
 prouidemus, cum pariter inuentio rerum, electio verbo-
 rum, compositio, gestus, pronuntiatio, vultus, motusque
 desiderentur? quæ si velut sub vno conatu tam diuersa
 parent simul, cur non pluribus horis diuersa partiamur?
 cum præsertim reficiat animos ac recreet varietas ipsa,
 contraque sit aliquanto difficilius in labore vno perse-
 uerare, ideoque & stylus lectione requiescit, & ipsius
 lectionis tedium vicibus leuatur. Quid huic sententiæ Ci-
 ceronis, non sententiam modò, sed penè vitam adiugam?
 Oratores in foro, in Senatu, in rostris frequenter audi-
 ens varia dicendi genera, obseruans acerrimo studio te-
 nebatur, quotidieque & scribens, & commētans, & de-
 clamitans oratoriis tantum exercitationibus contentus
 non erat: iuris ciuilis studio multum operæ dabat, eiusdẽ-
 que diei diuersis horis se philosophiæ tradebat, in eoque
 non modò magnitudine & varietate rerum non frange-
 batur, sed retinebatur attentius: & dies noctesque
 in omnium doctrinarum meditatione versabatur: vt
 optimus de seipso testis est. Quare quoniam satis ido-
 neis exemplis patefactum nobis esse arbitror rerum di-
 uersitate studia non onerari, sed recreari atque exci-
 tari: omni nobis cautionis diligentia prospiciendum pro-
 uidendumque est, ne malitiosè tam nobilem Academiam
 affligere videamur, meritoq; ab ea ipsa paulò seuerius
 appellemur. Etenim si me cæterosque professores suos

Aca-

Academia conuenire posset, nōne velut chara sollicita-
que mater ad filios sic agere cōquerique posset? filij quid
agitis? nunquāne miseræ matris afflictas opes respicie-
tis? Mathematicas artes à primis hominibus acceperā,
florueram quondam in Græcia, aucta studiis humanita-
tis etiam fueram in Italia vigueram, in Galliam maxi-
mis Regum Pontificumque beneficiis inuitata venerā:
at quæ nubes, quæ tempestates, quæ noctes temporum
coortæ interea sunt? meminisse horret: nec tantam cala-
mitatem necesse est acerba præteriti doloris commemo-
ratione renouare. Ecce autem conuersis mutatisque tem-
poribus de repente cū noua lux Regis vnius virtute
nobis affulserit: prob dolor? vos in tenebris inertia, de-
lirationis, stultitiæ, obstinatè resistentes adhuc aspicio?
erumpite tandem aliquando, & meliora probare, atque
amare incipite: benè institutæ iuuentutis fructum lau-
demque considerate: non humanum medijsfidijs, sed di-
uinum quoddam ac cæleste bonum est ignorance ani-
mum liberare, certas cognitionis vias demonstrare, ora-
tionis leges dare, rationis regulam formare: denique o-
pus à deo inchoatum atq; institutū perficere atque ab-
soluere. Quare alacres & excitati ad hanc certissimam
laudem gloriamque properate: atque hoc tam optandū,
expetēdumque decus, aut mihi vobiscum, aut vobis me-
cum commune vt permaneat, elaborate: His sanctissimis
Academiæ vocibus, cū essemus admoniti, verēdum es-
set temeritatis & impietatis crimen: si verissimæ iustis-
simæque adhortationis consilium despiciatur. Quamob-

rem cū meipsum hac inductione animi confirmauerim
ad vos reuertar (auditores) ad amorē similē cohortabor,
vobis ista seges aratur, vobis fructus iste seritur, vobis la-
boris atq; industria nostræ messis cōparatur: Ponite itaq;
ante oculos, non solū honores, sed etiam labores eorum
qui studiis istis (quæ nunc vobis proponuntur) se dedi-
derunt: Terentij proprietatem, Ciceronis etiam ornatū
& vbertatem laudamus & amamus: at nisi summum stu-
dium in obseruando, summam diligentiam in meditando,
summū laborem in scribendo dicēdoque posuissent, ni nil
in vtroq; laudaremus, ni nil amaremus: admiramur Py-
thagoram, Platonemque: verū potius admiremur la-
boriosas peregrinationes Pythagoræ, Platonisque in
Italiam, Aegyptum, longinquasque regiones: quas co-
gnitionis cupiditate commoti, pertulerunt. Quid in Ar-
chimede perpetuam ardentissimæ mentis intentionem,
cogitationemque memorem, vt nec cibi, nec potionis,
nec valetudinis vllam haberet rationem? Ducebatur ab
amicis plerunque inuitus ad balnea, ibi cū perungen-
dus in cratere cōsedisset, leuissimæ voluptatis immemor,
disciplinæ suæ memor, ducebat in foco lineas: moxque
perūctus, geometricas figuras in vngueto corporis digi-
to pingebat: cū urbs eius patriaq; insidiis capta, maxi-
mo tubarum clangore terreretur, maximo tumultu &
clamore trucidantium, morientiumque compleretur,
quinetiam domus ipsius disturbaretur, diripereturque
tam acri in contemplandis quibusdam figuris & demon-
strandis cogitatione fuit, vt nullum omnino motum sen-
serit,

serit, tanta videlicet artis suæ dulcedine atque amœnitate capiebatur, vt verè illum quodam musarum numine instinctum, afflatumque fuisse credamus: talem in Astrologia fuisse Ptolemæum existimandum est, quanuis nulla nobis id confirmaret historia: Est enim profectò summis & excellentibus ingeniis ad magnitudinem amplitudinemque rerum percipiendam singularis quædam cupiditas diuinitus adiuncta. Quamobrem eadem laboris amorisque via ad eandem, similemque laudem contendamus, coniunctas studiorum rationes teneamus: sermonis & orationis ornatus quempiam magis oblectat? huic cum quod vult permisero, admonebo tamen vt meminerit ex rerum cognitione copiam orationis atque vbertatem efflorescere, atque redundare, si concitatus amore contemplationeque rerum teneatur: recordetur eloquentiam sapientiæ copulandam esse, perfectamque esse scientiam, quæ poterit de questionibus materiæ suæ subiectis eleganter & ornatè dicere, speremusque Academiam florentissimam fore, in qua eloquentiæ sapientiæque studia coniuncta sociataque fuerint,

F I N I S.

ERRATA

Fol. 2. pag. 1. versu vlt. iidem lege quidem. fo. 9. p. 1. ver. 20. illius. fo. 10. ver. 27. eod. fo. pa. 2. ver. 1. dialecticâ. ead. pa. vers. 16. post me adde auditores. fol. 11. pa. 1. ver. 23. parium. ead. pag. ver. vlt. videor. fo. 12. pa. 2. vers. 5. conclusiones. fo. 14. pa. 1. ver. 18. te, cum. seq. ver. moderator. eod. fo. pa. 2. ver. 14. adde post genera, diligenter. fo. 15. pa. 2. ver. 11. & 12. expunge ni.

...tunc nihil est in hac dilectione aliud nisi
tunc cupiebatur ut vere illud quodammodo
...fuisse ordinatum: tamen in Astro
legia fuisse prohibitionem exi huncmodi: quod si
la nobis id confirmaret esset: Est tamen propter
...et ex illis tribus ingens ad modum
...verum percipiebatur: sed quodammodo
...divinitus ordinata. Quod nobis in eadem labor
...vix ad eundem finemque laudem conser
...conferret: sed horum rationes tunc sunt: primo
...et orationis gratia quoniam magis oblectat
...et per se ipsum rationem tenet ut neque
...et ex verum cognitione copiam orationis aliud videret
...tem efflorescere: atque redundare: si concitatus amore
...contemplationeque verum tenetur: recordetur: clouet
...tiam sapientie copulandum esse: per se ipsum esse
...namque poterit de qua loquens ait: sed
...estis elegantior et oratio dicitur: si ornata
...Academiam hoc consilium fore in qua clo
...quente sapientiaque laudem conuenit
...societas faciant

F I N I S

ERRATA

...et in hoc loco...
...et in hoc loco...
...et in hoc loco...
...et in hoc loco...
...et in hoc loco...

VCM 8 = 6563

1158312426

